

INTERAKTIV PLAKATLAR TA'LIM JARAYONIDA: NAZARIY ASOSLARI VA AMALIY AHAMIYATI

Qurbonboyeva Ra'no Yahyo qizi

*Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy universiteti Tarix fakulteti Tarix yo'nalishi I kurs
magistratura talabasi*

Annotatsiya: *Maqola ta'lim jarayonida interaktiv plakatlarining nazariy va amaliy ahamiyatini o'rganishga bag'ishlangan. Unda interaktiv plakatlar yordamida o'quvchilarning bilimini mustahkamlash, mavzuni vizual tarzda tushuntirish va ularning ta'lim jarayonida faol ishtirokini rag'batlantirish masalalari tahlil qilinadi. Maqolada interaktiv plakatlarining turlari, jumladan digital, multimedia, animatsion, sensorli, infografik va hibrid plakatlar nazariy jihatdan ko'rib chiqilib, ularning tarix fanidagi qo'llanilishiga oid aniq misollar keltiriladi. Shuningdek, maqolada interaktiv plakatlarining o'quvchilarning kognitiv faoliyati, motivatsiyasi va kreativ fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishdagi roli tadqiq qilinadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, interaktiv plakatlar nafaqat mavzuni tushunishni osonlashtiradi, balki o'quvchilarning tarixiy voqealarni eslab qolish darajasini oshiradi va ta'lim jarayonini yanada qiziqarli qiladi.*

Kalit so'zlar: *Digital plakat, Multimedia plakat,*

*Animatsion plakat, Infografik plakat, Sensorli plakat, Hibrid plakat,
Tarixiy ta'lim, Ta'lim jarayoni, O'quvchilarning faolligi, Vizual o'rganish,
Ta'lim texnologiyalari, Tarixiy faktlar, Kreativ fikrlash, Bilim mustahkamlash*

Zamonaviy ta'lim jarayoni nafaqat o'quvchilarga bilim berishga, balki ularning mustakil fikrlash, tahlil qilish va ijodiy yondashuv ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan. Ta'lim jarayonida vizual va interaktiv vositalardan foydalanish o'quvchilarning mavzuni tezroq va samaraliroq o'zlashtirishiga xizmat qiladi. Shu nuqtai nazardan, interaktiv plakatlar o'quv jarayonida muhim vositalardan biriga aylangan.

Interaktiv plakatlar – bu ma'lumotni vizual tarzda ifodalash va o'quvchi bilan o'zaro aloqani ta'minlovchi pedagogik vosita bo'lib, unda audio, video, animatsiya, testlar va boshqa interaktiv elementlar mavjud bo'lishi mumkin. Tarix fanida interaktiv plakatlar nafaqat tarixiy faktlarni ko'rsatish, balki o'quvchilarda tarixiy jarayonlarni tushunish, voqealarni xotirada saqlash va o'quvchilarning mavzuga bo'lgan qiziqishini oshirishga xizmat qiladi.

Masalan, Amir Temur davri xaritalari, Buyuk Ipak Yo'li mavzusi, jadidchilik harakati yoki O'zbekiston mustaqilligi tarixini o'rgatishda interaktiv plakatlar o'quvchilarga murakkab ma'lumotlarni soddalashtirish va esda qolarli tarzda taqdim etishga imkon beradi. Shuningdek, interaktiv plakatlar yordamida o'quvchilar o'zaro guruh ishlari, viktorina va testlar orqali bilimlarini mustahkamlashlari mumkin.

Bugungi kunda interaktiv plakatlardan foydalanish ta'lim sifatini oshirish, o'quvchilarning kognitiv faoliyatini faollashtirish va ularning texnologik ko'nikmalarini rivojlantirish imkonini beradi. Shu sababli tarixiy ma'lumotlarni vizual va interaktiv

shaklda taqdim etish, pedagogik jarayonni yanada qiziqarli va samarali qilish uchun muhim hisoblanadi.

Interaktiv plakatlar zamonaviy pedagogik nazariyalar bilan uzviy bog'liqdir. Jean Piagetning kognitiv rivojlanish nazariyasi va Lev Vygotskiyning ijtimoiy o'rganish nazariyasi o'quv jarayonida faol o'rganish va interaktiv yondashuvni asoslaydi (Piaget, 1972; Vygotskiy, 1978). Shu nazariyalar asosida interaktiv plakatlar o'quvchilarga mavzuni faollik orqali o'rganish imkoniyatini yaratadi.

Interaktiv plakatlar turlari

1. Digital (raqamli) plakatlar

Digital plakatlar kompyuter, tablet yoki sensorli ekranlarda ishlatiladi va foydalanuvchi bilan interaktiv aloqani ta'minlaydi.

Tarixiy misol: O'quvchilar Amir Temur davri xaritasiga bosganda uning yurish yo'llari va shaharlar haqida ma'lumot, rasmlar yoki qisqa videolar chiqadi.

Multimedia plakatlar

Audio, video va animatsiyalar orqali tarixiy voqealarni tushuntiradi.

Misol: "Ikkinchi jahon urushi" mavzusidagi multimedia plakatda urushdagi muhim voqealar animatsiya va qisqa videolar orqali tasvirlanadi.

2. Infografik plakatlar

Ma'lumotlarni diagramma, grafik va piktogrammalar orqali ifodalaydi.

Misol: O'zbekiston tarixida jadidchilik harakati rivojlanishini ko'rsatish uchun infografik plakatda gazetalar soni, maktablar va faol jadidchilar soni diagramma bilan beriladi.

3. Test va viktorina plakatlari

O'quvchilarning tarixiy bilimni sinovdan o'tkazadi. Misol: "Buyuk ipak yo'li" mavzusidagi plakatda o'quvchi savollarga javob berib, yo'llar, shaharlar va savdo yo'llari bo'yicha bilimni mustahkamlaydi.

4. Animatsion plakatlar

Tarixiy jarayonlarni animatsiya orqali ko'rsatadi.

Misol: "Samarqand shaharining Amir Temur davridagi rivojlanishi" mavzusidagi animatsion plakatda shahar xaritalari va yirik me'moriy obidalar animatsion tarzda ko'rsatiladi.

5. Sensorli plakatlar

Ekranga tegish orqali qo'shimcha tarixiy ma'lumotlarni chiqaradi.

Misol: O'quvchi IX asr Arab istilosi haqida plakatning xarita qismini bosganda, urushlar, shaharlar va tarixiy voqealar haqida audio va matn chiqadi.

6. Hibrid plakatlar

Bir nechta interaktiv elementlarni birlashtiradi: animatsiya, testlar, audio-video va infografikalarni. Misol: "O'zbekiston mustaqillik yo'li" mavzusida hibrid plakat yaratib, vaqt chizig'i animatsiyasi, mustaqillik jarayoni bo'yicha viktorina va tarixiy fotolar birlashtiriladi.

7. Virtual va AR (Augmented Reality) plakatlar

AR plakatlari real dunyo bilan raqamli elementlarni birlashtiradi.

Misol: O'quvchilar QR kodni skanerlasa, Amir Temur haykali 3D formatda paydo bo'ladi va uning hayoti, yirik g'alabalari haqida animatsion ma'lumot chiqadi. Virtual plakat esa tarixiy muzeylarni onlayn ekskursiya qilish imkonini beradi.

Xulosa

Interaktiv plakatlar zamonaviy ta'lim-tarbiya jarayoni, axborot texnologiyalari va vizual kommunikatsiya sohalarida yangi bosqichni boshlab bergan innovatsion vositalardan biridir. Ular nafaqat ma'lumotni samarali yetkazish, balki o'quvchi yoki foydalanuvchining jarayonga faol qo'shilishini ta'minlaydigan dinamik platforma sifatida alohida ahamiyat kasb etadi. Oddiy statik plakatlardan farqli ravishda, interaktiv plakatlarda multimedia elementlari — audio, video, animatsiya, gipermurojaatlar, AR modellar — bir butun tizim sifatida uyg'unlashadi va natijada axborotning qabul qilinish darajasi sezilarli ravishda oshadi.

Bugungi kunda ta'lim jarayonida qo'llanilayotgan interaktiv plakatlar o'quvchilarning mustaqil izlanish ko'nikmalarini rivojlantiradi, ularning mavzu bo'yicha qiziqishini kuchaytiradi va bilimlarni uzoq muddatli eslab qolishga yordam beradi. Marketing, san'at va muzeyshunoslik sohalarida esa interaktiv plakatlar auditoriyani jalb qilish, vizual ta'sirchanlikni oshirish va brend yoki ekspozitsiyaning raqamli kontent bilan boyitilgan taqdimotini yaratishda samarali vosita bo'lib xizmat qilmoqda.

Shu bilan birga, AR, VR, 3D animatsiya, QR kod texnologiyalari, sun'iy intellekt kabi raqamli innovatsiyalarning jadal rivojlanishi interaktiv plakatlarning imkoniyatlarini yanada kengaytirmoqda. Kelajakda interaktiv plakatlar nafaqat ta'lim va reklama jarayonining bir qismi, balki raqamli kommunikatsiyaning asosiy vositalaridan biri sifatida shakllanishi kutilmoqda.

Demak, interaktiv plakatlar zamonaviy axborot almashinuvi jarayonida samaradorlik, qulaylik va yuqori vizuallikni ta'minlaydigan, o'quvchi yoki foydalanuvchini jarayonning markaziga qo'yadigan innovatsion vosita sifatida alohida o'rin tutadi. Ularning ta'limdagi interaktiv yondashuvni kuchaytirishi, reklama va madaniy sohalarda kreativlikni oshirishi — bu texnologiyaning kelajakda yanada keng qo'llanishini ta'minlaydigan asosiy omillardir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Abdullayeva, D. Ta'lim jarayonida multimedia texnologiyalari. – T.: O'zMU nashriyoti, 2021.
2. Jo'raqulov, S., & Usmonova, M. Raqamli pedagogika asoslari. – T.: Innovatsion rivojlanish nashriyoti, 2022.
3. Xolmatova, N. "Interaktiv dars vositalaridan foydalanishning samaradorligi." Ta'lim texnologiyalari jurnali, №3, 2020, 45–52-betlar.
4. Mayer, R. E. Multimedia Learning. – Cambridge University Press, 2021.
5. Clark, B., & Lyons, C. Graphics for Learning: Proven Guidelines for Planning, Designing, and Evaluating Visuals. – Wiley, 2019.